Makale Türü: Gündem / *Focus*
Makale Geliş Tarihi: 14.04.2026

KULAK, Yunus Emre (2026), Gündem, "Takvâ" Filminde Aile ve Toplum Temelli Psikolojik Yıkımın Bir İncelemesi
Tezkire Dergisi. Yıl: 35 Sayı: 96. (25-34).

"Takvâ" Filminde Aile ve Toplum Temelli Psikolojik Yıkımın Bir İncelemesi

An Examination of Family and Society-Based Psychological Destruction in the Film "Takvâ"

Yunus Emre KULAK*

Giriş

Aydın Aktay'ın[1] çözümlemesini yaptığı "Calvary" enteresan bir film.[2] Ülkemizde, "İtiraf" adı ile gösterime girmiş bu filmde dehşet derinlikte diyaloglar var...Bu filmde, Modern dünyada Hıristiyanlığın geçirdiği yozlaşmayı, kilisenin kokuşmuşluğunu ve buna rağmen dürüstlüğü ve samimiyetiyle ayakta kalmaya, dini hayatta tutmaya çabalayan bir pederin portresi yansıtılmış. Din sosyolojisi ile ilgili çalışmalara referans gösterilecek bir film. Orijinal adı "Calvary" olan film, bir İrlanda yapımı...Türkçeye İtiraf adı ile çevrilmiş. Karısını kaybettikten sonra kiliseye adadığı ömrü ile yaşlanmak üzere olan Peder; sevilen, sayılan, hazır cevaplılığı, zekası ve nüktedan kişiliği ile oldukça karizmatik bir tip. Yeşilçam filmlerindeki bildik tiplemelerin aksine, karşımızda çirkin suratlı, ahlaksız köy imamı yok, Peder, oldukça sempatik ve karizmatik.

Film, modernleşme, sekülerleşme süreçlerini azdıran liberal öğretilerin ve hayat tarzlarının, dinin gündelik hayata etkisini nasıl sönümlendirdiğini anlatıyor. Ötenaziye, eşcinselliğe, kadın şiddetine; alkolizm, madde bağımlılığına, fuhuş ve pedofili gibi sapkınlıklara din adamlarının etkisiz, pasif yaklaşımının muhasebesi de var. Bu sönümlenmede din adamlarının ve kilisenin eksik ve yanlış rol modelliği ile de hesaplaşılıyor...Sorunu salt şartlara da bağlamıyor...Suçu suçluyu sadece dışarıda aramıyor. Kilise kurumunun arka

* Kocaeli Üni., Radyo Tv ve Sinema Lisans Mezunu, yunusemrekulak40@gmail.com

[1] Calvary Filmi Eşliğinde Dindarlık ve Sekülerlik Tartışmaları, Aydın Aktay (2024), https://www.tezkire.net/gundem/hume-sarkaci-ve-calvary-filmi-esliginde-dindarlik-ve-sekulerlik-tartismalari, Erişim Tariihi: 07-04-2026

[2] Film Adı: *Calvary*, Yönetmen: John Michael McDonagh, Oyuncular: Gillen, Brendan Gleeson, Chris O'Dowd, Kelly Reilly, Yapım Yılı: 2014.

planındaki çarpıklıklar, kirli para ve yönetimi ile çürüyen bir toplumda kilise kurumunun sadece bağış toplayan yüzünün halktaki algısı cesaretle işlenmiş. Günah çıkartma usullerinde mahremiyetin sınırları ve kilisenin modern hukuk ile sınırlandırılan müdahale gücü tartışılıyor. Film, sekülerleşmenin kilise kurumu ve aktörlerine onların işlerini icra etme tarzlarına etkilerini dolaylı olarak anlatırken bunu rahatsız edici doğrudan, didaktik bir tarzla da yapmıyor. Filmin bu yönüyle İzleyiciyi, seçimleri ve algısıyla başarıyla baş başa bırakan bir havası var. Kilisenin kurumsal olarak özel hayatlara müdahil bir görüntü vermek istememesi ve bundan dolayı da kolunun kanadının kırıldığı hissiyatı inançlı Peder'in çaresizliği üzerinden yansıtılmış. Bu arada, ortama uygun yetişmiş yeni tip rahiplere Peder'in kızının tepkisi oldukça akılda kalıcıdır: "-Rahiplerin geleceği bunlar mı baba?"

Liberal değerlerin hakimiyetinin kiliseyi ve din adamlarını nasıl pasifize ettiği, olan biten karşısında da insanlara sadece tavsiyelerle ya da itiraf kültürü ile meşruiyet kazandırdığı yansıtılmış.

Yönetmenliğini Özer Kızıltan'ın, senaryosunu Önder Çakar'ın yazdığı bağımsız sinema örneklerinden olan Takva filmi de, Calvary filmi ve diğer muadilleri gibi daha çok bireyin modern dünyanın liberal, seküler paradigmasının etkisinde bir hayat yaşayan bireylerin yalnızlığını, iç çatışmasını ve toplumdan kopuşunu şeyhinin himayesindeki bir dergahta yetim ve öksüz büyüyen, müridi Muharrem tiplemesi üzerinden ele alır. Filmde doğrudan Tanrı müdahalesinin Muharrem'in bu hayatına dokunuşları adeta bir kader ağı örgüsünde gösterilmektedir. Karakter; kontrol edemeyeceği, yönetemeyeceği, etrafındaki hiç kimsenin üstesinden gelemeyeceği bir sınava tabi tutulmaktadır. Filmin sonunda verilen vurgulu mesaj bellidir: Sona, sonuna, en başından razı olana, verileni de alınanı da nimetten bilene selam verilerek bu mesaj vurgulanıyor. Bağımsız sinema örneği olan bu film bize bu tarz filmler hakkında şu sıcaklığı hissettirir: Bağımsız sinema, bizdendir; bize benzer, bizi hatırlatır, bizi gösterir, bizim varlık durumumuzdur. Yani kısaca bu sinema bizi anlatır. Bu anlamıyla varoluşçudur. Gerçektir. Acıtır, acımaz, taraf tutmaz, birine yaslanmaz, hedef gözetmez. Zekidir ama bilgelik de yapmaz.

Bireysel İzolasyon ve Miras Kalan Bir Karakter: Muharrem'in Dünyasındaki Takıntılar ve Teslimiyet

Filmden Dikkat Çekici Bazı Anektodlar

Hikâye, Erkan Can'ın canlandırdığı Muharrem üzerinden ilerlemektedir. Çuval sattığı yerdeki patronu Ali'yi ise Settar Tanrıöğen canlandırmaktadır. Babası, Muharrem'i küçükken Ali'nin babasına çırak olarak vermiştir.

Muharrem, Ali'yi velinimeti olarak görmektedir. Burada Muharrem'in ailesinin öldüğü ve ona bir hayat, bir karakter mirası bıraktığını, Muharrem'in ise bu mirasa sahip çıktığını görürüz. Muharrem köklerine bağlıdır, iş hayatını aileden gelen duygusal etkiyle şekillendirir. Arayışı emanet üzerinedir. Babasının ve annesinin o daha ergenlikteyken ölümü, onda bir duygusal izolasyon yaratmış olacak ki verileni kabul etmek ve emanete sahip çıkmak kendisini bir yaşatma, diri tutma isteğine sahip birisine dönüşmüştür. İbadete ve zikre gittiği Ahmet İsmail Efendi Camii birçok farklı tarikata benzetilebilir. Tarikatın Türkiye tarikat genellemesinden gözle görülen bir farkı yoktur. Nakşibendi ve Kadiri oluşumlardan izler bulmak mümkündür. Filmdeki disiplinli bir dergâh yapısı, şeyh-mürit hiyerarşisi, ticaret ve vakıf işleri ile bağlantılar ve devletin otoritesine paralel bir tutum Selçuklu'dan beri tarikatların ortak imgeleridir zaten. Zannediyorum yönetmen hepsinden biraz koymuş. Bir tarikatı baz alsa, hangisi olduğunu söyleyecek kadar zihnimizde Anadolu Müslümanlığı tarihi vardır. Muharrem kırklı yaşlarında, çektiği zikirlerin hepsini not alan titiz ve dikkatli bir karakterdir. Yalnız yaşamaktadır; dini neredeyse takıntı düzeyinde deneyimlemektedir.[3] Öyle ki gördüğü rüyalardan sonra ihtilam olması bile onu çok kirli ve günahkâr hissettirmektedir. Bu nedenle insani ihtiyaçlarını görmezden gelmektedir. Rüyadaki en basit uyarı olan evlenmesi gerektiği gerçeğini göz ardı etmekte; kendisini bu rüyaları gördüğü için pis ve kirli hissetmekte ve tövbe etmektedir. Manayı hem zahiri hem batını olarak yorumlayacak derinlik kendisinde yoktur. O şeyhini bilir, şeyhinden ister, şeyhini tanır. Zikrini çeker, tövbesini eder, çok fazla da kurcalamaz. Rahatsız edici düşüncelerle baş edememiş, kurtuluşu Allah'ı anmakta bulmuştur. Zikir, Muharrem için aynı zamanda bir rahatlama davranışı işlevi görmektedir. Aslında hayatı bu şekilde de iyidir; bir arayıştan çok kabulleniş, buluş ve ait oluş içindedir. İyi ol, çuval sat, namaz kıl ve zikir çek.

Dergâhta, zikir görevinin olmadığı günlerde bile Ankara'dan gelen bir misafirin ricasını şeyhin kırmadığını görmekteyiz. Muharrem'e aslında hidayeti kaldırırsa veya kaldıramazsa işin sonunun nereye gidebileceği iki farklı anda gösterilmektedir. Şeyhin yardımcısı Rauf, Muharrem'i dergâha çağırmadan önce şeyhine Muharrem'in bu görevi kaldırıp kaldıramayacağını sormaktadır. Muharrem hakkında şeyhin fikirlerini burada anlamaya başlamaktayız. Onu kalbi temiz, niyeti saf, gönlü açık ve batına yakın biri olarak görmektedir. Muharrem'in sadakatini ve iyi niyetini bildiği için onu şu an verdiği işten çok daha büyük bir mertebeye layık gördüğünü de anlamaktayız. Filmin

[3] Kompulsif Bozukluk (OKB), Dinî Obsesyon ve Katatonik Şizofreni Teşhisi: Amerikan Psikiyatri Birliği (APA). (2014). *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı* (DSM-5). Hekimler Yayın Birliği. (Dini içerikli takıntılar, kompülsiyon olarak zikir/tövbe eylemleri ve şizofreninin ağır motor/hareketsizlik evrelerinin -katatoni- tanılanması).

başlarında Muharrem'in karakteri bize sığ, bayağı ve sıradan gelmektedir. Şeyhin onu bu kadar derin bulması ve kalp gözü açık biri olduğunu düşünmesi izleyicide bir sürpriz duygusu uyandırmaktadır. Şeyhin dünyadaki eli ayağı olan Rauf, Muharrem'in evine gider. Muharrem kahvesini pişirir. Rauf kahvesini içerken Muharrem'e "Sen niye içmiyorsun?" diye sormaktadır. Muharrem ise annesinin zamanında "Çocuklar kahve içerse Arap olur" dediğini ve o günden beri kahve içmediğini söylemektedir. Burada anneyle teması kurarız. Muharrem için dergâh anneyi temsil etmektedir. Muharrem'de dinin ve tanrının da aynı sınırlarla tanındığı, kendisine Allah'ın korkulan özellikleriyle tanıtıldığı muhtemeldir. Muharrem'in dergâha adım atması hemen hemen ergenlikle beraber olur. Bu yaşlarda ailelerin korku yollu aşıladıkları dini dikteler, genç yetişkinlerin zihninde dini imgeler olarak kalsalar da dini soyutlaştıran, masalsılaştıran bir öğretiye de dönüşür. Kafadaki izler kalır, korku zamanla takıntıya dönüşür; eylemler, totemler ve tabular kalır ama din yerini anlama, hikmete bırakamayabilir. Baba öleceğini anlayınca ergen bir erkeğin nefsi ile baş edememekten korkacak olmuş ki Muharrem'i dergâha teslim etmiş. Muharrem'in güvendiği kurum ve bireylere aşırı güvenmesi ama dış dünyaya kapalı yaşayıp yeni insanlara güvenmekte zorlanması da ebeveyn kayıplarında görünen davranışlarla tamamen örtüşür. Aşırı sorumluluk alma, katı ahlak anlayışı, kendini cezalandırma, başka bir otorite figürü arayışı görülebilir.

Muharrem'in kişiliğinde daha yumuşak, kabul eden bir yan görürüz. Adeta şeker pamuğu gibidir. Affeder, kabul eder, onaylar, takdir eder, utanır, sabreder, anlar, dinler, uyar ve çekinir. Bunun dışında bir özelliğe ihtiyaç duymamaktadır zaten. Nihayet karakterimizin görevi belli olmuştur. Şeyh, Muharrem'e dergâha bağlı dükkân ve evlerin kiralarını toplama, arsaların idaresini üstlenme ve tadilat, tamirat, evrak ve ödeme görevini Rauf'un denetiminde görev olarak verir.

Hiyerarşik Dönüşüm ve Mekân Değişimi

Şeyh, Ali'nin eski hanın içindeki çuvalcı dükkânına gitmektedir. Muharrem şeyhin elini öper, ardından hep birlikte yürüyerek cuma namazına giderler. Şeyh, Muharrem'e "-Gel bakalım Muharrem, geride kalma" demektedir. Şeyh namazdan sonra Ali'yi uyarır: "-Muharrem'e öğleden sonra izin vereceksin. Allah rızası için işleri vardır; ben kefilim." Ali bu hiyerarşinin çok içinde biri olmasa da şeyhe büyük saygı duymaktadır. Esnaf tiplemesi olan Ali, hiçbir görüşün aksini iddia edecek biri değildir. Bu olaydan sonra Muharrem'den çay istemekte, hatta çekinerek: "-Acaba günaha mı giriyoruz? Sana Muharrem mi

demek gerekir, yoksa Muharrem Efendi mi? Şimdi senden çay falan istiyoruz, tövbe estağfurullah" der. Muharrem ise "-Olur mu efendim, siz benim velinimetimsiniz" demektedir. Derken ilk hasılat toplanmaktadır. Muharrem'i artık zikir çetelesi tutarken değil, para çetelesi tutarken görmekteyiz. Topladığı paraları sayıp eksik çıkmadığını görünce öyle derin bir oh çekmektedir ki izleyici bile rahatlar. Fakat Rauf bunun böyle olmayacağını söylemektedir. Muharrem'in dergâha taşınması gerektiğini belirtir. Muharrem ise "-Ben bu evin dışında hiçbir yerde kalmadım" demektedir.

Bu cümle bize Muharrem'in yenilikten korkmasına, çocukluğunu yaşadığı evden ayrılamamasına işaret etmektedir. Dergâha taşındığında odasına girerken derin bir iç çekmekte ve şöyle demektedir: "-Anneciğimle babacığımın ruhları evde kaldı; ben ise artık dervişlerin ruhlarıyla yaşayacağım." Burada Muharrem'in gerçeklikten kopuk yanını görmekteyiz. Aynı zamanda geçmişle hesaplaşmasını bitiremediği, büyümeye direndiği anlaşılmaktadır. Ev, onun kişisel alanı; dergâh ise kolektif deneyim alanıdır. Anne ve baba ruhları onun içsel koruyucuları olarak kalırken, dervişlerin ruhları manevi rehberlik işlevi görür. Bu, sosyal izolasyon ile bağlantılıdır; Muharrem, insanlarla kuracağı ilişkilerde risk almak yerine, "kontrol edebileceği" manevi bir dünyaya sığınır.

Bastırılmış Dürtüler ve Rüya Metaforları: Evlilik Reddi ve Günah Şeması

Filmde görünmeyen bir ilahi müdahale de rüyalar aracılığıyla verilmiştir. Yönetmen, rüya yoluyla ilahi bir perspektif açmakta ve Muharrem'in yaşayacaklarını kaderin bir cilvesi gibi göstermektedir. Muharrem aynı kadınla rüyasında ilişki yaşamaya devam etmektedir. Bu durumu hâlâ kirlilik ve günah olarak yorumlamaktadır. Muharrem rüya gördükçe tövbe etmektedir; duş almakta, tekrar tövbe etmekte ve tekrar duş almaktadır. Bir yandan işine devam etmekte, bir yandan rüyalanmakta, bir yandan kiraları toplamaktadır. Şeyhi nihayet durumu fark etmekte ve Muharrem'i kızıyla evlendirmeyi uygun görmektedir. Rauf bu duruma biraz sitem etse de şeyh, Muharrem'i farklı sevdiğini söylemektedir. Ancak Muharrem bütün bu rüyadaki uyarılara İslami perspektiften değil[4], sufi geleneğin zedelenmiş ve dünyadan el çekmeyi öğütleyen bozulmuş öğretilerinden beslendiğinden olsa gerek, şeyhin evlendirme teklifini reddetmektedir. Muharrem'in evlilik teklifini reddetmesi, tek bir sebep ile açıklanabilecek bir durum değildir. Erken yaşta anne ve

[4] Halbuki, İslami Perspektif ise evliliği teşvik eder. *Nûr Suresi*, 24:32: "İçinizden bekâr olanları, köle ve cariyelerinizden salih olanları evlendirin. Eğer fakir iseler Allah onları lütfundan zenginleştirir."

babasını kaybetmiş olması, onda yeni ve güçlü bağlar kurmaktan kaçınma eğilimi yaratmış görünmektedir. Evlilik ise insan hayatındaki en güçlü bağlardan biri olduğu için, Muharrem açısından bir tehdit alanına dönüşmektedir.[5] Muharrem'in evlilikten uzak durmasında etkili olan bir diğer unsur ise güçlü bir kusurluluk ve günahkârlık duygusudur.

Anne Mirası: Korku ve Otoriteyle Kurulan Bağ

Çocukluk döneminde annesinin sınırları korku üzerinden koyması, zihninde ahlaki sınırların ceza ile ilişkilendirilmesine yol açmıştır.[6] Allah tasavvuru merhamet yerine cezalandırıcı bir otorite üzerinden şekillenmiştir. Muharrem'in rüyalarında tekrar eden kadın figürü de büyük ölçüde bastırılmış arzuların ve suçluluk duygusunun yansımasıdır. İslam geleneğinde evlilik teşvik edilirken, Muharrem "dünyadan uzak durmak" şeklinde bir maneviyat anlayışı geliştirmiştir. Yalnızlık Muharrem'in hayatında zamanla kimliğinin bir parçasına dönüşmüştür. Rauf'un "-Her adımın sevap" ve "-Sen seçilmişsin" gibi sözleri, bu yalnızlığı manevi bir üstünlük olarak yorumlamasına zemin hazırlamaktadır. Muharrem evlenmeyerek ve cinsel alanı tamamen bastırarak bu gerilimi azaltmak yerine büyütmektedir.

Kibir, Güç ve Sosyal Değişim

"Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse cennete giremez."[7] Muharrem yoğun olduğu için işlerine yetişememektedir. Yeni çırağı Muhittin'e yol yordam göstermeye çalışırken dergâhtan da Muharrem'e ceketler, araba, şoför, Oltu tespih ve takım elbiseler verilir. Muharrem sakallarını keser, bıyık bırakır. Annesi ve babasının kabristanındaki çiçekleri yolar. Bu değişimle görülür ki Muharrem kendisine ait yeni bir aidiyet alanı inşa etmiştir. Artık sadece görev alan Muharrem yoktur; görev veren, kontrol eden, karar veren Muharrem vardır. Ali, Muharrem'e "-Sen iyice adama benzedin" diyecek olur da Muharrem kendine söylenen bu lafı şaşkınlıkla karşılar. Muharrem'in

---

[5] Erken Bağlanma Travması ve Yalnızlık: Bowlby, J. (2014). *Bağlanma ve Kayıp Cilt 3: Kayıp, Üzüntü ve Depresyon.* Pinhan Yayıncılık. (Ebeveyn kaybının çocukta yarattığı güven kaybı ve "sevdiğim herkes gider" şemasının gelişimi). Komplike Yas / Donmuş Yas: Worden, J. W. (2018). Grief Counseling and Grief Therapy: A Handbook for the Mental Health Practitioner. Springer Publishing Company. (Kayıp sonrası zihinsel kabule rağmen duygusal ayrışmanın yaşanamaması durumu).

[6] Gölge Arketipi ve Anima/Animus Kavramları: Jung, C. G. (2015). *Dört Arketip*. (Çev. Zehra Aksu Yılmazer). Metis Yayınları. (İçsel dişil yönün "anima" olarak tanımlanması ve bastırılan arzuların "gölge" arketipi olarak rüyalarda ortaya çıkması).

[7] Kibir Üzerine: "Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse cennete giremez... Allah güzeldir, güzelliği sever. Kibir ise hakkı reddetmek ve insanları küçümsemektir." (Müslim, İmân 147; Tirmizî, Birr 61).

Muhittin ile kurduğu ilişki, aslında onun çocukluk döneminde ebeveynleriyle kurduğu ilişkinin bir yansımasıdır. Muharrem'in Muhittin'e karşı sergilediği tutarsız tavırlar; kendi içinde çözülmemiş baba figürünü taklit etme çabasını yansıtır. Muhittin'e "-Sana iş verdik, yatacak yer verdik" diyerek minnet beklemesi, otoriteyi şefkat üzerinden değil, itaate zorlama üzerinden kurduğunu gösterir. Muhittin'in Allah'ın varlığını sorgulaması karşısında gösterdiği aşırı öfke, aslında Muharrem'in iç dünyasında sarsılan bir güven duygusuna verilen tepkidir. Çünkü Muharrem için din, sevgiyle kurulan bir anlam alanından çok, düzeni sağlayan kırılgan bir otorite sistemidir. Muhittin'in sigara içtiğini görünce "-Sigara içersen bütün burayı yakarsın" deyip sonra kendine bir çay söyleyip "-Dışarıda sigaranla içersin" demesi de zaten kendi içsel çatışmasını yansıtır.

Vicdani Çatışma ve İlk Büyük Günah: Yalan

Burada Muharrem'in artık büyüdüğünü görürüz. Gittiği yerde herkes ayağa kalkıyor, belediye başkanı hürmet ediyor. Derviş Muharrem mürşit olmuştur. Her adımı sevaptır, her işi mübahtır. Vicdanı alkol içen esnaftan kira almakta tereddüt eder ama alır. Bazı dükkânların kaçak olduğunu öğrenir, sesini çıkarmaz. İç giyim mağazalarından parayı toplar, bankada kuyruğa girmez. Bahsettiğim bu durumlar başta onu rahatsız etse de Rauf ona hatırlatır: "-Sen seçilmiş kişisin." Muharrem'in bu senaryoya inanıp içselleştirmesi uzun sürmemektedir. Meczup Devran tam o esnada Muharrem'in önüne bir elma bırakır. Yemekhanede herkesin önünde vardır bu elma; bir tek Muharrem'de yoktur. Bu, yönetmenin adeta şunu demesidir: Buradaydın ama onlardan değildin. Değiştin, haram olana el uzattın. "Ama içki içiyorlardı" diyerek inler adeta ama Rauf şimdi "-Adam içkisini içiyorsa içsin. Kirasını eksiksiz veriyor" demektedir. Muharrem'in vicdanı artık tetiktedir. Şeyh buyurur: "-Sen seç Muharrem. Kirayı almadığımız için buradan bir talebenin gönderilmesi gerekecekse onu da sen seç." Muharrem artık içsel çatışmalarla dolu, vicdan ve arzular arasında sınanmış bir birey hâline gelmiştir.

"Şüphesiz Allah yalancı ve nankör olan kimseyi doğru yola iletmez." Ayetini düşünürken, Erol dükkâna gelir. Engin Günaydın'ın canlandırdığı bu karakter adeta Muharrem'in sınavına şeytani bir müdahale taşır. Hesap makinesinde yazan altı bin, söylenen dokuz bin olur. Erol Muharrem'in kalbine kibri aşıladı, diline yalan söyletti, parayı da fazla aldırdı. Muharrem de parayı kendine ayırdı. Yaptı ama kalbindeki kir arınmadı. Başladı dergâha kapanıp namaz kılıp tövbe etmeye. İşte burada Muharrem'in kalbine yerleşen gizli kibir son işlediği günah oldu. Muhittin'in "-Allah biz Kosova'da savaşırken

neredeydi?" sorusu üzerine Muharrem basar tokadı. Muharrem, Allah'tan El-Kahhar ismi ile yola çıkmıştır. Kendini en baştan günahkâr olarak tanımlamış; Allah'ı bu ismi ile anmıştır. Ancak Allah'ın Rahman ve Rahim sıfatlarını unutmuş, bunları şeyhinden beklemiştir.[8]

Gerçekliğin Yıkımı: Ermek ile Delirmek Arasındaki Katatonik Sessizlik

Muharrem kendini iş hanından koşar adım dışarı atar. Adeta cennetten kovulurcasına. Yağmur tepeden inmektedir. Derken dergâhın paralarıyla şeyhimizin kızı kuyumcudan takılar almaktadır. Muharrem bir bakar ki bu, rüyalarında birlikte olduğu kadındır. Takip eder ve soluğu dergâhta alır: "-Sen kimsin be kadın? Ben bu kapının köpeğiyim. Sen ne ararsın bu dergâhta?" Kadın cevap verir: "-Tanımadınız mı? Benim Muharrem Bey. Şeyh Efendi'nin kızı Meryem." Muharrem için her şey tersine dönmüştür. Şeyhin kızı ona nasip olacak kişi değil; rüyasına göre onu kirletecek olan kişidir. Artık hırsızdır, yalancıdır, kibirlidir. Kendinden aşağıyı ezen, parayı kendine alan, üstüne bir de şeyhin kızını rüyasında gören biridir. Bir köşesine çekilir dergâhın, hıçkıra hıçkıra ağlamaktadır. Bu sahne, yanlış dizayn edilen ahlak bilincinin bireyde nasıl bir yıkım doğurabileceğinin kanıtıdır. Muharrem adeta bir boşluğa düşmüştür. Şeyh, Muharrem'i müritlere bir ibret gibi gösterir: "-Bu Muharrem'dir. Allah'ın bize emanetidir. Kimi bu makamı kaldıramaz. Bu gördüğünüz zat ermek ile ermemek arasında kalmıştır." Muharrem bir seyre çıkmıştır şeyhin nazarında ama o evrede tıkanmıştır. Meryem Muharrem'in başucundaki muma üfler. Artık bakımından da o sorumludur. Muharrem'in mumu sönmüştür. Bundan gayrı Muharrem'e tasa yok; ha yaşadı ha öldü.

Bilakis insan kendi nefsine karşı bir şahittir İsterse mazeretlerini ortaya koysun. Şeyh, adeta Muharrem'i seyirlik eşya gibi sergileyerek diğer müritlere bu ibret dolu anı gösterir: "-Bu Muharrem'dir. Allah'ın bize emanetidir. Kimi bu makamı kaldıramaz. Bu gördüğünüz zat ermek ile ermemek arasında kalmıştır. Güzel bir kızım var, sana vereyim dedim mübareğe, 'istemez' dedi, 'benim derdim bu dergâha hizmettir' dedi." Muharrem bir seyre çıkmıştır şeyhin nazarında; seyr-i ilallah makamını geçmiş, oradan seyr-i fillah makamına yükselmiştir. Allah'ın katına yükselmeye seyr-i anillah denir. Geri eşyaya dönmeye seyr-i fi'l-eşya denir. Muharrem bu makama iner, geri âlemle tekrar tanışırkenki evreyi kaldıramamıştır. Şeyhe göre bu arınmayı kaldıran

[8] Otorite İkamesi (Substitution) ve Suçluluk Şemaları: Young, J. E., Klosko, J. S., & Weishaar, M. E. (2003). *Şema Terapi: Klinisyenin Rehberi.* Litera Yayıncılık. (Kusurluluk ve suçluluk şemalarının, katı ebeveyn tutumlarıyla oluşması ve yetişkinlikte otorite figürlerine yansıtılması).

kişi artık kulları Mevlaya davet ile görevlendirilir. İşte Muharrem bu evrede tıkanmıştır. [9]

Sonuç Olarak

Takva Filminin hikayesi ve bu hikayedeki kişiler, kişilikler; filmin hikayesindeki olay örgüsü ile edindiğimiz ilk izlenim Neo-liberal dünyada sıkışıp kalmış geleneksel dini müesseseler ve içlerindeki dindar bireylerin yaşadıkları şizofrenik ruh halleri olmaktadır. Bu hikayenin genelinde, bu bölünmüş benlik durumlarını ifade eden ruh halinin bireylerin iç dünyalarında yaşattığı gerilimler, bu gerilimlerin kurulan gündelik ilişkilerine ve etkileşimlerine yansımaları anlatılmaktadır. Bu anlatıların derin çözümlemelerinin yapılmaya çalışıldığı bu analiz yazısında psikolojinin bazı kavramlarına ve belli başlı kuramlarına bolca müracaat edilmektedir. Psikanalizim, Şema Terapi, Bilişselci Yaklaşım gibi psikolojide etkin bazı kuramlar ve kavramlar yoluyla bu analiz yapılmaya çalışılmaktadır.

Böylece, din modern hayat ve birey gerilimini çelişkiler yumağı içinde yaşatan zaman ve zemini Muharrem'in şahsında görmek ve anlamak için Takva Filmi izleyenlerine oldukça verimli imkanlar sunuyor. Aile olmadığında bireyin yerine ikame ettikleri, bireyin yaşadığı tatminsizlikler ve yaşanmamışlıklar yanına koyduğu telafiler, anne baba yerine ikame ettiği hiyerarşik ilişkiler, ev ve yuva olarak kabullendiği alternatifler. Tüm bunların toplamından da sağlıklı kişilik gelişiminin gerektirdikleri ile ilgili ipuçları da vardır.

Kaynakça

Calvary Filmi Eşliğinde Dindarlık ve Sekülerlik Tartışmaları, Aktay. Aydın (2024), https://www.tezkire.net/gundem/hume-sarkaci-ve-calvary-filmi-esliginde-dindarlik-ve-sekulerlik-tartismalari: Erişim Tarihi:07-04-2026

Psikoloji, Psikanaliz ve Psikiyatri Referansları:

Gölge Arketipi ve Anima/Animus Kavramları: Jung, C. G. (2015). *Dört Arketip*. (Çev. Zehra Aksu Yılmazer). Metis Yayınları. (İçsel dişil yönün "anima" olarak tanımlanması ve bastırılan arzuların "gölge" arketipi olarak rüyalarda ortaya çıkması).

Erken Bağlanma Travması ve Yalnızlık: Bowlby, J. (2014). *Bağlanma ve Kayıp Cilt 3: Kayıp, Üzüntü ve Depresyon*. Pinhan Yayıncılık. (Ebeveyn kaybının çocukta yarattığı güven kaybı ve "sevdiğim herkes gider" şemasının gelişimi).

[9] Seyr u Sülûk Makamları (Seyr-i İlallah, Seyr-i Fillah, Seyr-i Anillah, Seyr-i Fi'l-Eşya): Uludağ, S. (2012). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. Kabalcı Yayınevi. (Dervişin manevi yolculuğunda Hakka doğru ilerleyişi, Hak'ta fani oluşu ve halkı irşad etmek için tekrar başa dönüş aşamalarının incelenmesi).

Komplike Yas / Donmuş Yas: Worden, J. W. (2018). *Grief Counseling and Grief Therapy: A Handbook for the Mental Health Practitioner. Springer Publishing Company*. (Kayıp sonrası zihinsel kabule rağmen duygusal ayrışmanın yaşanamaması durumu).

Kompulsif Bozukluk (OKB), Dinî Obsesyon ve Katatonik Şizofreni Teşhisi: Amerikan Psikiyatri Birliği (APA). (2014). *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı (DSM-5)*. Hekimler Yayın Birliği. (Dini içerikli takıntılar, kompülsiyon olarak zikir/tövbe eylemleri ve şizofreninin ağır motor/hareketsizlik evrelerinin -katatoni- tanılanması).

Otorite İkamesi (Substitution) ve Suçluluk Şemaları: Young, J. E., Klosko, J. S., & Weishaar, M. E. (2003). *Şema Terapi: Klinisyenin Rehberi.* Litera Yayıncılık. (Kusurluluk ve suçluluk şemalarının, katı ebeveyn tutumlarıyla oluşması ve yetişkinlikte otorite figürlerine yansıtılması).

Kur'an-ı Kerim Ayetleri

Enfâl Suresi, 8:22: "Şüphesiz Allah katında canlıların en kötüsü, akıllarını kullanmayan sağırlar ve dilsizlerdir." (Diyanet İşleri Başkanlığı Meali)

Nûr Suresi, 24:32: "İçinizden bekâr olanları, köle ve cariyelerinizden salih olanları evlendirin. Eğer fakir iseler Allah onları lütfundan zenginleştirir..."

Zümer Suresi, 39:49: "İnsan bir sıkıntıya uğradığında bize yalvarır; sonra ona katımızdan bir nimet verdiğimizde 'Bu bana bilgim sayesinde verildi' der."

Zümer Suresi, 39:3: "Şüphesiz Allah yalancı ve nankör olan kimseyi doğru yola iletmez."

Kıyamet Suresi, 75:14-15: "Bilakis insan kendi nefsine karşı bir şahittir / İsterse mazeretlerini ortaya koysun."

Hadis-i Şerif Kaynakları

Kibir Üzerine: "Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse cennete giremez... Allah güzeldir, güzelliği sever. Kibir ise hakkı reddetmek ve insanları küçümsemektir." (Müslim, Îmân 147; Tirmizî, Birr 61)

İçki Üzerine 10 Kişiye Lanet: «Allah içkiye on kişi hakkında lanet etmiştir: onu sıkan, sıktıran, içen, taşıyan, kendisine taşınan, sunan, satan, parasını yiyen, satın alan ve kendisi için satın alınan.» (Ebû Dâvûd, Eşribe 2; Tirmizî, Büyü 58; İbn Mâce, Eşribe 6)

Tasavvufi Terimler

Seyr u Sülûk Makamları (Seyr-i İlallah, Seyr-i Fillah, Seyr-i Anillah, Seyr-i Fi'l-Eşya): Uludağ, S. (2012). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. Kabalcı Yayınevi. (Dervişin manevi yolculuğunda Hakka doğru ilerleyişi, Hak'ta fani oluşu ve halkı irşad etmek için tekrar başa dönüş aşamalarının incelenmesi).